

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1997
FORFATTER:	Søren Mulvad
TITEL:	Visesangeren og skuespilleren Søren Kjær.
KORT RESUME:	Hans virke i Kolding 1936–1939, 1953–97.

Visesangeren og skuespilleren Søren Kjær

Af Søren Mulvad

Den 2. februar i år døde min morbror Søren Kjær. Han kom til Kolding fra Bogense i 1921. Allerede mens han gik i 1. klasse følte han sig som fuldblods koldinger, selv om hans fynske tonefald aldrig forlod ham.

Ved oprydningen i hjemmet kom en kasse udklip m. m. for dagen, som danner grundlaget for efterfølgende redegørelse for hans teaterliv. Dette både indenfor og udenfor Kolding.

Første gang, Søren Kjær gjorde opmærksom på sig selv var i en lille artikel i bladet "Fritiden" 1934, hvor han plæderede for, at man skulle lære esperanto – det universelle sprog. Han var selv ivrig esperantist, og korresponderede med mange mennesker ud over den hele verden indtil 1940, hvor verdenskrigen satte bom for den frie postudbringning. Der fandtes mange brevskeber i hjemmet fra Grækenland, Polen, Rusland, Uruguay og i det hele taget verden over. Jeg husker selv en solrig søndag eftermiddag, hvor Kolding Esperantoklub var på udflugt til Dons og drak kaffe på vores græsplæne i Persillegade. Venskabet med Petra Nielsen, eller "fru Esperanto-Nielsen" i Solgården vedvarede til hendes død.

Det første egentlige teateravertissement, jeg har fundet, stammer fra Bramdrup-kabareten 1936. Min morbror var da 20 år gammel, og må have optrådt forud, men det ved jeg ikke

noget om. Han var i 1936 første solist og åbnede kabareten med "Sangen om Larsen". I kabareten optrådte også Busse Galther, senere gift med den tyske maler Felicien Rops. Sammen med kabareten blev der opført en farce, "I Kantonement", hvor Karl Bødker, som var gift med min moster Rayna, spillede med.

Det næste bevarede program stammer fra 20. november 1937, hvor Handels- og Kontor-medhjælperforeningen holdt stiftelsesfest i Vejle. Min morbror var da i lære i Ville Petersens boghandel på Akseltorv, men må allerede have været så kendt, at hans numre i programmet ikke har titler, men kun er annoncerede som: Søren Kjær.

D.S.U. havde min morbrors bevågenhed. Han var medlem fra de tidligste år. Der var tæt kammeratskab i klubben, som arrangerede udflugter, klubaftener og underholdning. Han blev hurtigt engageret i deres revy- og diletanthold, som turnerede med forskellige numre. Gruppen kaldte sig "Med Fut og Fart". De optrådte naturligvis i Kolding, på restauranten "Alhambra" og i venskabsforeninger rundt om i Jylland. I et af programmerne læser man forordet ".....og den populære visesanger Søren Kjær vil synge nogle muntre viser."

Hele den sceniske virksomhed og det utvivlsomme talent fik min morbror til at melde sig

Søren Kjær som "Monsieur De Paris" i D.S.U. revyen på "Alhambra" i Kolding 1936. Fotograf ukendt.

til landskonkurrencen på "Hotel Ritz" i København for visesangere. I den anledning blev han interviewet af en koldingensisk avis, hvori det fortælles: "Søren Kjær optrådte første gang med visesang i Kolding Esperantoklub – men han sang ikke på esperanto. På sin vej op

ad rangstigen har han vundet førstepræmier i amatørkonkurrencer i "Astoria" i Kolding, i "Rosenhaven" i Odense og altså nu 3. præmie i København. "Jeg fik størst bifald, og havde også ventet at få 1. præmie, men måtte bide i det sure æble," siger Søren Kjær. Trods nederlaget kunne min morbror ikke holde sig fra scenen og høstede også siden meget bifald. Det vil føre for vidt at nævne alle forestillinger, som han har været medvirkende i. Det skal kun nævnes, at man snart begyndte at sætte hans portræt i programmerne og specielt annoncere med hans deltagelse. Et af de første numre var sangen "Så bli'r jeg, ser du, ser du.....", som han optrådte med gennem alle årene. Et par af de ivrige D.S.U.'ere var i øvrigt Villy Skjønnemand og Erik Christensen, og med dem varede venskabet livet ud.

Tiden i København og på Færøerne

I 1939 eller 1940 flyttede min morbror til København, hvor han håbede på at skabe sig en karriere inden for teatret. Han havde tidligere udtalt til en af de lokale aviser, at visesangen ikke var hans egentlige hjertebar, han ville gerne spille "rigtigt mennesketeater" – helst tragedier. Til at begynde med tegnede alt sig lyst. Der blev truffet aftale med Sam Besekow om privattimer, men intet kom der ud af det. Sam Besekow måtte flygte til Sverige på grund af den nazistiske besættelse. Hvorledes det end gik – enkelthederne står mig uklare – så kom han ikke siden i gang med den egentlige skuespilleruddannelse. Det blev til enkelte mindre engagementer på teatrene. Han spillede på "Apollo Teatret" med de dengang kendte "Kordt-Sisters" i et Kjeld Abell stykke

“Og Guderne tér sig!”. Han bar hver aften Erling Schroeder på sin ryg, så han fik rifter i nakken af pailletterne i hans kostume. Da min morbror 25 år senere fandt en artikel i Berlingske Tidende om Kordt-Sisters, var det stærkt bevægende for ham. De var i mellemtiden blevet gift. Den ene havde forladt teatret, den anden var blevet operasuffløse.

I 1941 spillede han i “Riddersalen” sammen

“Og så bli'r jeg, ser du, ser du” i Folkets Hus i København 1940. Foto: Ella Haahr, Billedbladet.

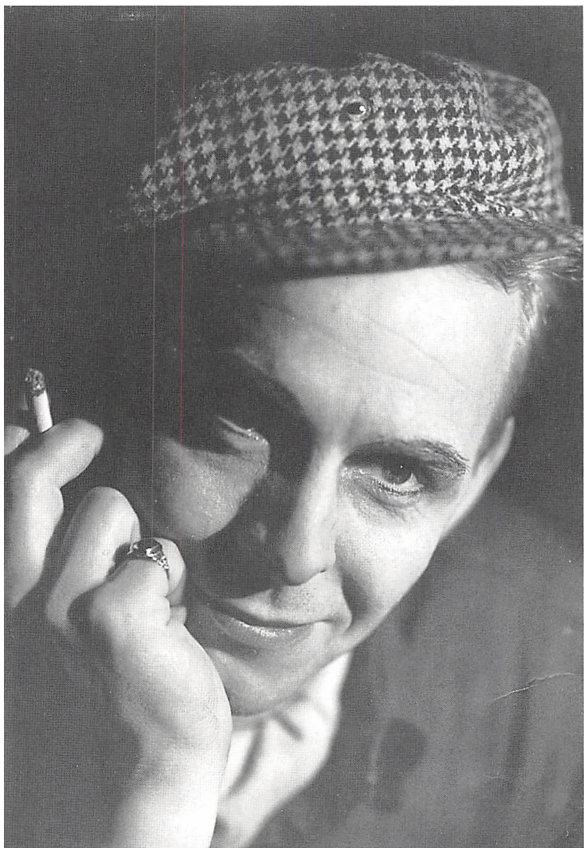

med Edvin Tiemroth og Gyrd Løfkvist i “Natten til 16. januar”. Derefter blev det til en god tid i Aksel Illums turne, hvor de spillede “Tre mænd i sneen” – et stykke, som han senere gerne vendte tilbage til og iscenesatte med stor fryd på flere af oplandets forsamlingshus-scener. Vi har tit hørt anekdoter fra turneens færden. En gang, hvor min morbror diskret rensede sine negle i bussen, vendte Palle Reenberg sig, og sagde:

“Det er smukt at holde sine negle rene men gør det kun når du er alene”.

Der findes gemt nogle regninger fra de forskellige provinshoteller, hvor turneen boede. Det var ham en fryd at se sit navn på disse regninger, som “Hr. skuespiller Kjær”. Morsomt er det også at se, hvorledes tjenerne anførte, hvor mange rationeringsmærker der var afleveret til gengæld for bispisningen.

Men det gik ikke så godt. Min morbror led under sin generthed og mangel på albuer. Jeg er ikke i tvivl om, at han havde bæredygtigt talent, men han hadede at promovere sig selv. Han ville aldrig trænge sig på eller gøre opmærksom på sig selv, og dermed var hans skæbne beseglet. København var ikke som Kolding et sted, hvor hans kammerater ivrigt opfordrede ham til deltagelse og skubbede på, når der var gode roller at få. Min morbror hutlede sig gennem krigens år, men nød også bohemelivet i storstaden. Der var en større omgangskreds og sjove mennesker og mulighed for at deltage i noget af det, der havde interesse. Men han har også fortalt om, hvor lange og ensomme dagene kunne være, og

Thorshavn 1947. Fotograf ukendt.

hvilke spadsereture han foretog i mangel af bedre at tage sig til i storbyen.

Efter trange tider faldt han tilbage til boghandlerdisken og tog plads hos Møller-Rasmussen i Glostrup, mens han af og til havde mindre arrangementer i København. Ind imellem tog han hjem og fik nogle arrangementer i forskellige foreninger og tjente nogle penge. Der var næsten ikke den stationsby

eller landsby, han ikke havde en erindring om. Jeg kan huske, han fortalte, hvordan han tog rutebilen til Henne, hvor han skulle optræde på vandrehjemmet. Der var fire timers ventetid i en af de midtjyske byer, som han tilbragte i en vejgrøft, og han havde end ikke penge til et stykke wienerbrød hos en bager.

Efter 2. verdenskrig rejste han til Færøerne og fik plads hos Jakobsens Bokahandil i Thorshavn. Her var han i fire år. Fra disse år finder jeg udklip, der fortæller om deltagelse i "Barnahjelpargrunnin", hvor han instruerede og spillede med i revyen. Ja, han var oven i købet formand for lokalkomiteen, hvilket job han aldrig påtog sig siden.

Efter årene i Nordatlanten kom han tilbage til det københavnske, og fik atter plads i Møller-Rasmussens Boghandel i Glostrup. Det medførte tillige en lokal Glostrup-succes. Han blev hurtigt engageret til at spille med i Glostrup-Revyerne og optrådte i de lokale foreninger med viser og sketches. Venskabet med boghandlerfamilien varede livet igennem.

Tilbage i Kolding

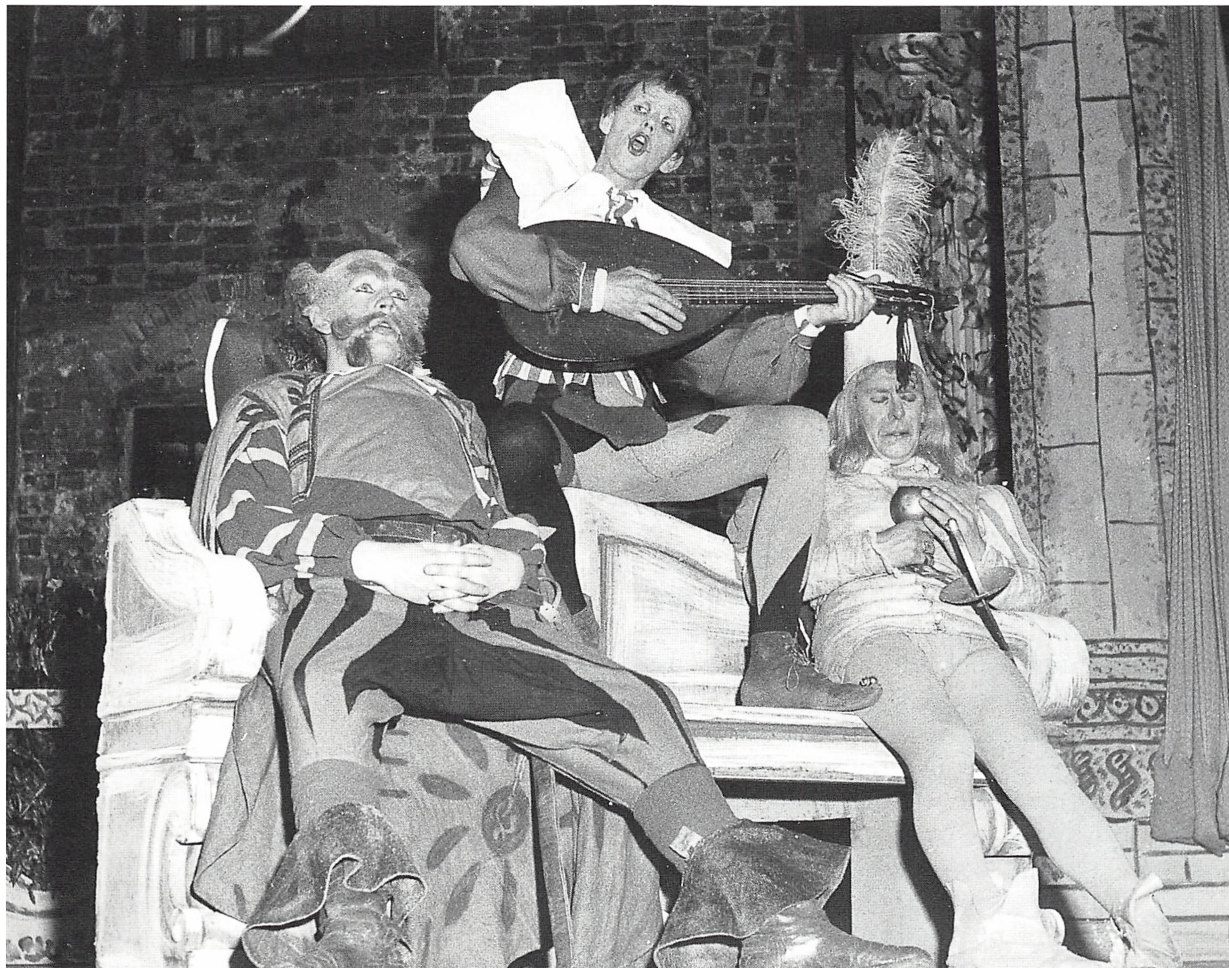
Da min mormor i 1953 blev ene i sit store hjem i Persillegade i Dons, flyttede min morbror hjem for at pleje hende i alderdommen. Han fik ansættelse hos forlagsboghandler Schæffer i Jernbanegade, og blev snart dybt involveret i KOTA, Kolding og Omegns Teater Amatørforening.

Arbejdet i den lokale teaterkreds blev min morbrors hjertebarn. Her fik han lejlighed til at spille de store tragiske roller, som han havde drømt om. En række store Shakespeare-

forestillinger blev spillet i Koldinghus Slots-
gård. Den første forestilling var "Slottet Bræn-
der", en forestilling af Rosgård Meier. Kritik-
ken var ikke god, men Søren Kjær blev frem-
hævet for sin kvalitet. Man spillede "To Her-

rer fra Verona", "En Skærsommernatsdrøm",
"Købmanden fra Venedig" og endelig glans-
nummeret "Helligtrekongersaften", hvor Erik
Larsen, Erik Paaske og Søren Kjær dannede
en uforglemmelig trio. Scenebilledet fra den-

Helligtrekongersaften 1956. Fra venstre Erik Paaske (Tobias Hikke), Erik Larsen (narren) og Søren Kjær (Andreas Blegnæb).

ne forestilling prydede i mange år kataloget fra "Dansk Teaterforlag" på Dyrehavevej, hvis indehaver, Aksel Andersen, var nær ven af min morbror og gift med "faster Eva", en søster til førnævnte Karl Bødker. Forestillingerne optog min morbror hele foråret og sommeren, og succesen bragte ham og KOTA stor anerkendelse. Senere spillede man "Det gamle Spil om Enhver", hvor både min mor, Anna-Lise Mulvad og min moster Rayna medvirkede. Bortset fra de store opførelser instruerede KOTA mindre stykker. Blandt andre "Bunbury", "Lysistrate" og "Antigone". Fru Margit Ørsleff, en fin skuespiller og bekendt fra ungdommen medvirkede i en del af disse stykker. KOTA var en væsentlig del af min morbrors liv gennem de år, hvor foreningen eksisterede. Jeg ved ikke, hvorfor foreningen gik ind, men det gjorde ham ondt, da det skete.

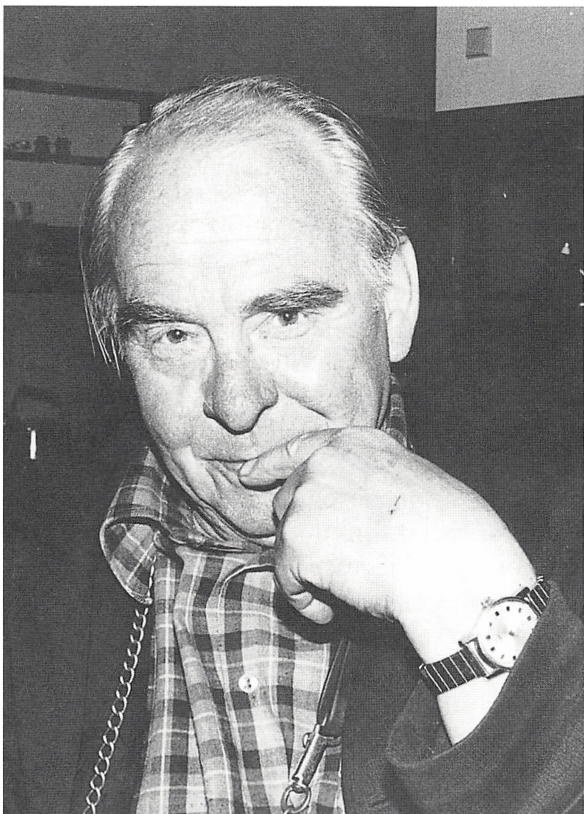
Senere flyttede jeg fra byen, og har ingen personlige erindringer om teaterlivet. De gamle scrapbøger fortæller om mangeartede opgaver ved byfester af forskellig art og i omegnens forsamlingshuse. Min morbror købte Teatergarderoben "Absalon" og blev stærkt engageret i driften af denne. Samtidig fik han aften- og natarbejde som scenemester på sommerteatret "Sans Souci" i Industriforeningens bygning i Jernbanegade. Omgangen med de mange udenlandske artister blev en berigelse. Duften af teater var som vitaminer for Søren Kjær. En dag hver sommer blev alle artisterne inviteret til hjemmet i Dons – og det kunne blive meget livlige eftermiddage. Et år var der krebsegilde på et par spandfulde krebs, som Georg Hübschmann fra Dons Mølle og jeg havde fanget i en mergelgrav. Det bulgarske

ægtepar Travelli og Ingrid var gennem adskillige år faste numre på plakaten, og de blev min morbrors personlige venner.

Selve scenearbejdet blev taget meget alvorligt. Det lunede og animerede, når artisterne roste ham og bl. a. sagde, at intetsteds i Europa var scenen så renvasket som i Kolding, og intetsteds gik det håndtrukne tæppe så elegant og gnidningsløst fra og for. En gang hver sommer kom jeg enten alene eller med mine forældre til forestillingen og spiste smørrebrød bagefter sammen med min morbror. Artisterne kom gerne til vort bord, hvad der naturligvis forhøjede aftenens værdi betydeligt for os.

Trods disse faste jobs, blev der tid til adskillige gæsteoptrædener ved revyer, kabareter og foreningsarrangementer. Ofte blev de gamle viser trukket frem: "Monsieur de Paris", "Så bli'r jeg, ser du, ser du.....", "Kasket-Karl-visen" og en række af Osvald Helmuths viser. Også min anden morbror, slagter Svend Kjær i Sønder Bjert, yndede, at optræde med disse viser. Det morede min morbror Svend, at han en gang blev præsenteret som bror til den kendte skuespiller Søren Kjær.

Det har været omtrent på denne tid, at Ejnar Phippenbring begyndte sit samarbejde med min morbror i "Kolding Smalfilmklub". Ejnar udkastede en række ideer til film, enten efter litterære forbilleder eller efter egen inspiration. Filmene blev drejet, hvor der kunne findes passende lokaliteter. En del af dem i hjemmet i Dons. I en af filmene medvirkede ovenomtalt Travelli. Filmene blev optaget af Jens Erik Kris, der var foreningens operatør. I 1964 fik "Natten" premiere, en film efter

Søren Kjær i Bogen-se-ryen 1980.

Friedrich Dürrenmath, hvor også Erik Larsen spillede med. I filmen "Huset i Skoven" spillede Søren Kjær alle syv roller og fik en glimrende anmeldelse. En anden filmoptagelse, der morede, var selskabet ASAs komiske film, der blev optaget på Kaalunds Sæbefabrikker. Fidusproduktet "Hi-Fi-Du-Sex" var en ingrediens, men jeg har glemt filmens navn. Til gengæld husker jeg, at der blev udbetalt et honorar til Søren Kjær på kr. 25 for hans medvirken.

I perioder fandt min morbror livet vanskeligt og undsagde sig medvirken i forestillinger. Men efter at have afhændet Teatergarderoben, tog han fat med friske kræfter. "Kolding Festspil" blev stiftet, senere som foreningen "Kolding Festspils Venner". Og som den ægte koldingenser, han var, greb de straks hans hjerte. I begyndelsen spillede man i Slotsgården og senere i Den Geografiske Have. Da Dronning Dorotheateatret i Zahnsgade blev etableret, varede det ikke længe, inden Søren Kjær var fast tilknyttet. Ganske vist var alderen begyndt at kunne ses på ham, men han spillede dog med dybt engagement biskoppen i Kaj Munks "Kærlighed" som sin sidste nye rolle i en alder af 79 år. Vanskelighederne ved at lære denne rolle havde dog været ham betydelige, og senere optrådte han kun som degn Ovesen i "Nøddebo Præstegård", hvilken rolle han gennemførte mere end 150 gange gennem årene.

Efter at du-formen havde vundet udbredelse, var han da for længst blevet kendt under sit familiekælenavn "Basse" af rigtig mange og vandt i sin alderdom mange nye venner på teatret. Det var formodentlig et af hans livs største oplevelser og triumfer, da han blev laurbærkranset og udnævnt til æresmedlem af "Kolding Festspils Venner". Laurbærkransen blev lidt afrakket med årene, men lå efter hans eget ønske på kisten ved begravelsen i februar i år.